

نگاهی آسیب شناسانه به اقدام پژوهی معلمان (مطالعه موردی شهرستان گچساران)

علی رحمانی

کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی

چکیده

یکی از محورهای تغییر و تحول در کلاس و جریان یاددهی و یادگیری در آموزش و پرورش طرح «پژوهش در عمل» یا اقدام پژوهی است. پژوهش حاضر با توجه به پیشرفت های جدید اقدام پژوهی در دهه اخیر و نیاز به بازنگری در شیوه اجرا با هدف شناسایی چالش ها و آسیب ها در تحقیقات انجام گرفته توسط معلمان شهرستان گچساران در زمینه اقدام پژوهی می باشد. جامعه آماری شامل ۲۰۶ گزارش اقدام پژوهی که از این تعداد ۱۲۲ نفر مرد و تعداد ۸۴ نفر زن که حداقل یکبار اقدام پژوهی در سال های ۹۴-۹۸ انجام داده باشند. برای ارزیابی از گزارش های اقدام پژوهی از مقیاس «ارزیابی از گزارش های اقدام پژوهی» محمدآقایی و آهنچیان و کارشکی (۱۳۹۱) استفاده شده است. نتایج حاکی از آن است که عنوان یا موضوع پژوهش، بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش و ارزیابی و اعتبار بخشی در وضعیت مناسب و مطلوب؛ توصیف وضعیت موجود و تشخیص مساله و ارائه گزارش نهایی در وضعیت متوسطی و گردآوری اطلاعات (شواهد اول)، انتخاب راه حل جدید و اجرا و نظارت بر آن، تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها و گردآوری اطلاعات (شواهد دوم) معیارهایی هستند که در وضعیت مناسبی قرار ندارند و می توان گفت بالاترین آسیب های مربوط به پژوهش های اقدام پژوهی مربوط به این مراحل هستند.

واژه های کلیدی: آموزش و پرورش، مدرسه، اقدام پژوهی، آسیب شناسی.

۱- مقدمه

محوراساسی توسعه آموزش و پرورش و یکی از شروط لازم برای تحقق هدف های نظام تعلیم و تربیت، شناخت مشکلات فرآیند یاددهی _ یادگیری است. (موسوی زاده، ۱۳۸۸). گر چه پژوهش های دانشگاهی و سنتی در زمینه ها و موقعیت های متعدد، دست آوردهایی داشته اند، اما به دلایل گوناگون نتوانسته اند به گونه ای اثر بخش مسائل مبتلابه، معلمان و مدیران و دیگر دست اندر کاران در کلاس و مدرسه را به درستی پاسخ گویند و برای کاهش این کاستی ها و به منظور بهسازی و اثر بخش ساختن فرآیند یاددهی - یادگیری چون در نهایت یافته های پژوهش توسط خود معلم به کارگرفته خواهد شد، پس چه بهتر که خود وی به پژوهش بپردازد و عمل تربیتی خود را با پژوهش همراه سازد. (قاسمی پویا، ۱۳۷۹). پس چاره ای نخواهیم داشت که به پرورش و تربیت معلمان بپردازیم که از عهده این مهم بر آیند. بنابراین ضرورت دارد معلمان سراسر کشور ضمن معلم بودن پژوهشگر نیز باشد (تومال، ۲۰۱۰، ص ۱۴). از جمله دستاوردهای نوپایی است که از سوی پژوهشکده تعلیم و تربیت و شورای تحقیقات استان ها برای این مهم مورد توجه و حمایت قرار گرفته است. اقدام پژوهی یا پژوهش عمل نگر مشارکتی، معلم پژوهنده و پژوهش در عمل است (زندوانیان وهمکاران، سال ۱۳۹۰، ص ۱۲۴).

نزدیک به یک دهه است که توجه به کاربرست اقدام پژوهشی در محیط های مدارس ای و دورن کلاسی مورد توجه بسیار قرار گرفته است. در ایران نیز از سال ۱۳۷۵ تاکنون، چنین توجهی به اقدام پژوهشی پا گرفته است. اقداماتی نیز توسط پژوهشکده تعلیم و تربیت و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش و سازمان های آموزش و پرورش استان ها مانند برگزاری دوره های آموزشی اقدام پژوهی و سایر دوره های پژوهشی؛ برگزاری همایش ها و ایراد سخنرانی ها در زمینه معلم پژوهنده؛ و نشر ویژه نامه معلم پژوهنده انجام شده است (ساکی، ۱۳۹۱، ص ۱۹۶).

با عنایت به تاکیدی که مدیران تعلیم و تربیت به معلمین و کارگزاران آموزش و پرورش دارند به نظرمی رسد پتانسیل و ظرفیتهای خوبی در سطح معلمان و مدیران مدارس برای اجرا و طراحی تحقیقات مبتنی بر اقدام پژوهی در کشورمان وجود دارد، که افزایش شرکت و استقبال معلمان از طرح ها و برنامه های معلم پژوهنده گواه این مدعاست. از نگاه دیگر نیز ممکن است معلمان در اجرای برنامه معلم پژوهنده با موانع و مشکلاتی روبرو باشند. زیرا اقدام پژوهی به عنوان یک روش پژوهشی دارای مبانی و اصول علمی است که معلمان ضمن واقف بودن به این اصول باید بر مهارتها و فنون علمی اقدام پژوهی مجهز باشند تا بتوان به نتیجه مطلوب رسید. لیکن تا رسیدن به حد مطلوب در این زمینه، راهی طولانی و پر فراز و نشیب را در پیش داریم.

در مقابل این نیاز فزاینده به پژوهش، آموزش کافی و انگیزه قوی برای نگارش مقالاتی که افزون بر سیرت، به صورت آنها نیز توجه کند، وجود ندارد. هرچند حرف اول را در پژوهش ها محتوای آن می زند، یکی از بهترین راههای تشخیص محتوایی علمی و شاهدهی قابل اعتماد، ساختار آنها است. بدیهی است که یکی از عواملی که بر کیفیت

^۱- Cooperative- Action Research.

^۲- Research in Action

پژوهش‌ها اثر می‌گذارد، شیوه تدوین و تنظیم پژوهش‌ها براساس استانداردهای علم است؛ بدین صورت که افزایش میزان رعایت استانداردهای نگارش علمی موجب بالا رفتن کیفیت ساختاری آنها و در نتیجه فهم بهتر مطالب، ارتباط مؤثرتر با خوانندگان، استفاده بهتر از نتایج پژوهش و در نتیجه بالا رفتن کیفیت آنها می‌شود (نوکاریزی، امیری و کیانی، ۱۳۹۳: ۱۱۲-۱۱۴)

بنابراین با توجه به تدوین حجم انبوهی از پژوهش‌های اقدام‌پژوهی زمان آن فرا رسیده که با بررسی دقیق و روشن و از زوایای گوناگون و با نقد محتوای ساختار این دسته از پژوهش‌ها به آشکار ساختن ضعف و قوت آنها پرداخته شود پس برای اصلاح و بهبود هر روندی در ابتدا باید به شناسایی دقیق و منطبق برواقعیت و آسیب شناسی آن روند پرداخت. بنابراین اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که با بررسی‌های به عمل آمده مشخص گردید که تاکنون پیرامون آسیب شناسی پژوهش‌های اقدام‌پژوهی در زمینه ساختارهای نگارشی در آموزش و پرورش تحقیقات کمی انجام شده است. این مقاله به بررسی آسیب‌ها و چالش‌های اجرایی، روش شناختی، موضوعی و سایر جنبه‌ها می‌پردازد تا با شناخت نقاط ضعف و قوت و میزان تسلط معلمان به این شیوه پژوهشی شناسایی شده و با ارائه راهکارهایی برای بهبود کیفیت تحقیقات اقدام‌پژوهی معلمان و پایان دادن به نکات مبهم چگونگی نگارش پژوهش‌ها، سبب ارتقای دانش نویسندگان و یگانگی ساختار پژوهش‌ها و افزایش کیفیت آنها خواهد گردید.

۲- مبانی نظری

۲-۱- تئوری و پیشینه پژوهش

به طور یقین دیدگاه‌های فراوانی در شکل‌دهی رویکرد اقدام‌پژوهی موثر واقع شده است. سابقه اقدام‌پژوهی در نظام تعلیم و تربیت در جهان از دیدگاه مک‌کرنن^۲ به اواخر قرن نوزدهم می‌رسد، (زندوانیان و همکاران، ص ۱۲۶) برطبق نظر والس (۱۹۸۷) اقدام‌پژوهی در ایالات متحده امریکا ریشه دارد. نام این نوع پژوهش توسط کلیر (۱۹۴۵) وضع شد و رد پای آن را می‌توان در آثار لوین (۱۹۴۸) یافت، که از او به عنوان پدر اقدام‌پژوهی یاد شده (مکتیف و همکاران، ۱۹۹۶). اقدامات او را نقطه تحول در اقدام‌پژوهی و اعتبار و شهرت این پژوهش را مرهون تلاش‌های او می‌دانند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۷۲). و بیشتر اندیشمندان اساس واقعی اقدام‌پژوهی لوین را معتبر دانسته و تأیید کرده‌اند. (کوشای، ۲۰۰۵، تومال، ۲۰۱۰). سپس استفن کوری^۴ (۱۹۵۳) اصطلاح اقدام‌پژوهی را برای گروهی از معلمان که در جهت ارتقاء بخشیدن به مدارس از ابزارهای جمعیت شناختی استفاده کرده بودند، مطرح ساخت و معتقد بود معلمان خود باید نتایج تحقیق خودشان را به دست آورند (مک نیف و وایت هد، ۲۰۰۳، به نقل از رضوی، ۱۳۸۹). هر چند تحقیق اقدام‌پژوهی دربرهه‌ای فراموش شد اما در سال (۱۹۷۳) در این زمان لارن استن‌هاوس^۵ ایده معلم - پژوهشگر را برای اولین بار مطرح کرد. او معتقد بود که آموزش بایستی بر پژوهش استوار باشد و معلمان باید جزو

^۲- Mckernen.

^۴- Stephen Corey

^۵- Lawrence Stenhouse

متخصصان به حساب بیابند. (موسی پور و ابراهیمی، ۱۳۸۹، ص ۵۷). در واقع نقطه اتصال اقدام پژوهی و فعالیت معلم را همین ایده ی اشتن هاوسمبنی بر معلم به عنوان محقق باید جستجو نمود. (محمد آقایی، ۱۳۹۵، ص ۱۰۳). در نهایت دونالد شون^۶ (۱۹۹۲) به رشد و توسعه بحث معلم پژوهنده و اندیشمند کمک کرد و با مطرح کردن مفهوم کارگزار فکور^۷ معلمان را به اقدام پژوهی در محیط کار دعوت و توانست اندیشه اقدام پژوهی را جهانی نماید (زندوانیان و همکاران، ص ۱۳۰) (آهنجیان و آقایی، ۱۳۹۲، ص ۳۶).

در ایران نیز بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی از سال تحصیلی ۷۶-۱۳۷۵ در اقدامی ابتکاری و نوآورانه در آموزش و پرورش ایران، برنامه اقدام پژوهی به طور سالانه و در سراسر کشور اجرا می شود. و پژوهشگرده تعلیم و تربیت برنامه اجرائی آن راتحت عنوان برنامه معلم پژوهنده هر ساله به سازمان های آموزش و پرورش استانها ابلاغ می نماید. در این برنامه کلیه کارورزان نظام آموزشی اعم از مدیرمدرسه، معلم، مشاور و کارشناسان می توانند به منظور بررسی و حل علمی و اندیشمندانه مسایل حوزه ی فعالیت خود، کوششی پژوهشی را در قالب روش پژوهشی اقدام پژوهی طراحی و به مرحله اجرا در آورند (رضوی، ۱۳۸۹، ص ۱۱)

پس از مقدمه مزبور درباره اقدام پژوهی هم اکنون به تعریف، مراحل انجام، و سایر مباحث آن می پردازیم.

۲-۲- چستی اقدام پژوهی

بحث اقدام پژوهی گسترده و گوناگون است، بنابراین به ناچار افراد مختلف مطالب مختلف در مورد این که اقدام پژوهی چیست، به چه کاری می آید و چه کسی می تواند آن را انجام دهد و چگونه، بیان می کنند (نفث چی، ۱۳۸۷، ص ۶۸). صاحب نظران مختلف به تعریف این رویکرد پژوهشی پرداخته اند. تعاریف بسیاری از اقدام پژوهی موجود است که هر یک بر جنبه ای تأکید دارد که در نزد نویسندگان خاصی دارای اهمیت اند. استن هاوس (۱۹۷۵) ادعا می کند که اقدام پژوهی فرایند خود تاملی است و فرایند کلی و معنایی را در بردارد. کمیسی و مک تارگارت (۱۹۸۴) اقدام پژوهی را برای متخصصان به عنوان یک روش زندگی توأم با تجارب واقعی و پیچیده می داند. (موسی پور و ابراهیمی، ص ۵۷، ۱۳۸۹). مک نیف و وایتهد (۲۰۰۲، ۲۰۱۰) اقدام پژوهی، پژوهشی است که در جهت حل مساله ای که در محیط آموزشی گریبانگیر معلم است و حل این مسله دغدغه ی مهم او در فرآیند انجام شایسته ی وظایف حرفه ایش به شمار می رود، در تلاش است. (محمد آقایی، ۱۳۹۵، ص ۱۰۶). اقدام پژوهشی فرآیندی است که به وسیله آن متخصصان (معلمان)، مسائل و مشکلات موجود در محیط کارشان را به صورت عملی و به منظور اصلاح و ارزیابی تصمیمات و اعمالشان، بررسی می کند (استفن کوری، ۱۹۵۳). اقدام پژوهی تحقیقی نظام دار، گروهی، مبتنی بر همکاری، خوداندیشیده و انتقادی است که توسط شرکت کنندگان در این پژوهش انجام می پذیرد (آهنجیان و همکاران، ۱۳۸۳). اقدام پژوهی فرایند جستجوی منظم مشارکتی برای «مشخص کردن یک موقعیت نامعین» و

^۶- Donald Schon

^۷- Reflective Practitioner

کوشش جهت کاهش یا رفع آن است (بازرگان، ۱۳۸۵، ص ۱۶۸). اما سومخ^۸ اقدام پژوهی را مطالعه یک موقعیت اجتماعی با درگیر کردن مشارکت کننده (پژوهشگر) با هدف کیفیت اقدام در آن موقعیت می‌داند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۷۴).

اقدام پژوهی یادگیری از طریق عمل کردن است. فرد یا گروهی از افراد مساله‌ای را شناسایی می‌کنند، کوششی را برای حل آن سازمان می‌دهند، چگونگی موفقیت خود را در مسیر حل مساله ارزیابی می‌کنند و اگر این کوشش‌ها نتیجه رضایت بخشی را به دنبال نداشته باشد، کوشش‌های دوباره‌ای را طرح ریزی می‌کنند. (ساک، ۱۳۹۱، ص ۱۹۳). اقدام-پژوهی نوعی مطالعه است که توسط خود افراد و ضمن کارشان صورت می‌گیرد (مک نیف لوماکس وایتهد، ۱۹۹۶) و مربیان را قادر می‌سازد که کار خود را ارزیابی کنند این خودارزیابی اصل مهمی است که اقدام پژوهی را از دیگر روه‌ای تحقیق متمایز می‌سازد (اقا محمدی و همکاران، ص ۱۴۲). تعریف صاحب نظران و اندیشمندان این حوزه ترکیب واژه های عمل و تحقیق و تلاش در جهت تغییر در موقعیت مسأله دار و بهبود را مورد تاکید قرار داده اند (مک نیف وایتهد ۲۰۰۵-۲۰۱۰). با توجه به مطالب بالا هدف اقدام پژوهان توصیف، تفسیر و تبیین وقایع (پرس و جو) همزمان با ایجاد تغییر در وقایع (اقدام) به منظور بهتر کردن آنهاست (قصد). هرچند بیشتر صاحب نظران حوزه ی علوم تربیتی معتقد به کیفی بودن این روش پژوهشی هستند و اظهار می کنند که اقدام پژوهی یک پژوهش کیفی ناب^۹ است (محمد اقای، ۱۳۹۵، ص ۱۰۴). باید توجه داشت که به لحاظ روش شناختی، اقدام پژوهی واجد ویژگی های هر دو رویکرد کمی و کیفی پژوهشهای حوزی علوم تربیتی است و نباید آن را منحصرأ در زمره ی یکی از روشهای کیفی و یا کمی به شمار آورد (تومال، ۲۰۱۰، ص ۱۲).

۲-۳- فرایند یا چرخه اقدام پژوهشی

بررسی شواهد نشان می‌دهد که بین متخصصان در مراحل و روش اقدام پژوهی اتفاق نظر کامل وجود ندارد. و چندین الگو مختلفی از جانب صاحب نظران و اندیشمندان برای اقدام پژوهی ارا نه شده است. مک نیف و وایتهد (۲۰۰۶) به نقل از (ص ۶۸، ۱۳۸۷) ترجمه نفت چی) شش مرحله، بلوم^{۱۰} (۱۹۵۹) دو مرحله تشخیصی^{۱۱} و درمانی^{۱۲}، آلون (۱۹۴۸) واضح واژه پژوهش در عمل آن را متشکل از چهار مرحله برنامه ریزی، اقدام، مشاهده، تامل و تفکر می‌داند. (کوهن و دیگران، ۲۰۰۱) به نقل از مهر محمدی (۱۳۷۹، ص ۱۴۳)، مرتلر (۲۰۱۱) چهار مرحله ونه گام اساسی، سومخ و مک براید (۱۹۸۹) هفت مرحله: ۱- تشخیص مساله ۲- جمع آوری داده ها ۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها و تولید فرضیه ۴- برنامه-ریزی برای گام اقدام ۵- اجرای اقدام ۶- جمع آوری داده‌ها جهت نظارت بر تغییر ۷- ارزشیابی. گلنز (۱۹۹۸) فرآیند یک اقدام پژوهی را در شش گام طبقه بندی کرده است: ۱- انتخاب یک کانون یا موضوع؛ ۲- گردآوری داده‌ها؛ ۳-

^۸- somekh

^۹- Qualitative Pure Research

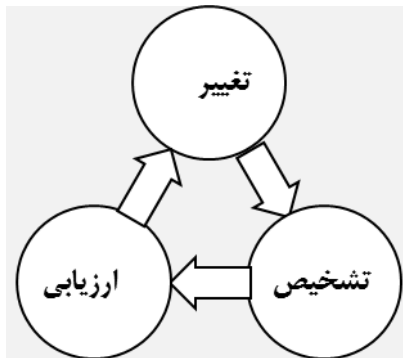
^{۱۰}- Blum

^{۱۱} diagnostic

^{۱۲} therapeutic

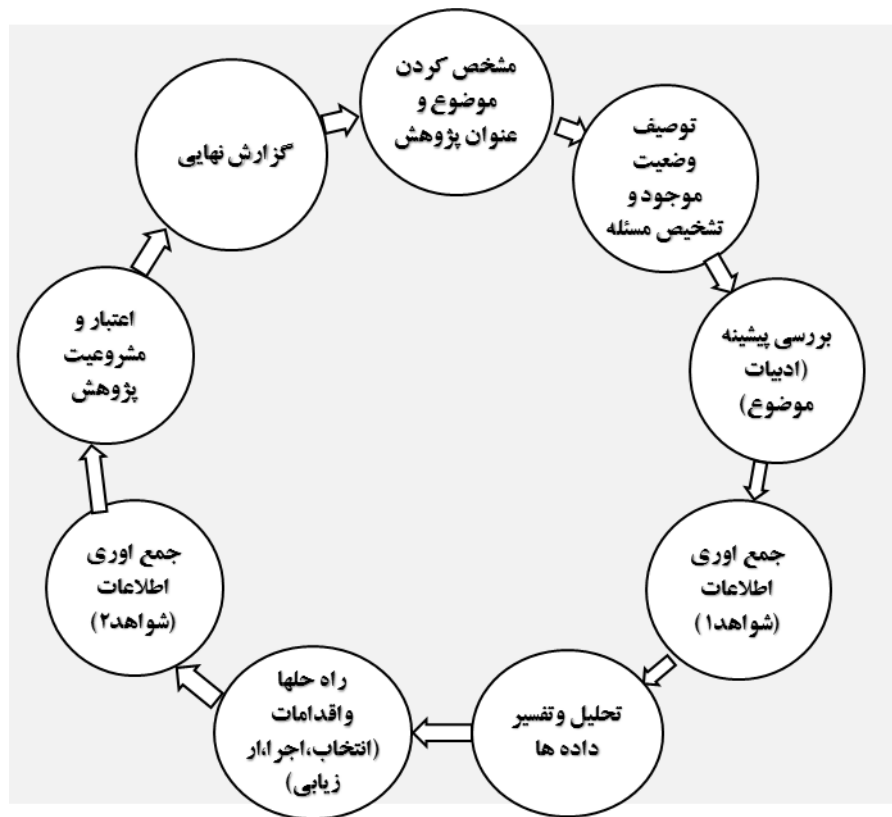
تحلیل و تفسیر دادهها؛ ۴-قدام کردن؛ ۵-تأمل و تعمق کردن و ۶-ادامه یا اصلاح فعالیتهای خود، که به نوبه خود به یک کانون یا موضوع جدید برای دور دیگری از اقدامپژوهی منجر میشود،(کچونی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۵۵)

با توجه به الگوهای مختلف و محورها و ویژگیهای مشترک آنها، می توان گفت اقدامپژوهی از جهت کشف مجهول، دارای سه مرحله عمده تشخیص، تغییر، ارزیابی می باشد، یعنی پژوهشگر مسئله ای را تشخیص می دهد و تلاش می کند وضع نامطلوب را تغییر دهد و این تغییر را ارزیابی علمی کند؛ اگر پاسخ، مثبت بود کار را ادامه دهد و در غیراین صورت به راه های دیگری می اندیشد. این سه مرحله عمده را می توان به صورت چرخه ای به شکل زیر تصور کرد.

امیرحسینی، خسرو (۱۳۸۴). (زندوانیان وهمکاران، ص ۱۲۹) قاسمی پویا (۱۳۸۰)

این پژوهشها معمولاً خطی و تمام مراحل آن از پیش تعیین شده است. اقدام پژوهی معمولاً از یک الگوی چرخه ای تبعیت میکند و مراحل آن در عین پیروی از مراحل خاص، بسیار انعطاف پذیر است. از این رو در اقدام پژوهی با توجه به شرایط گوناگون حاکم بر محیط و موضوع پژوهش، میتوان در مراحل پژوهش تغییرات گوناگون ایجاد کرد (زندوانیان، عیسوی و جعفری، ۱۳۹۰) آقایی وهمکاران (۱۳۹۱) پس از ارائه مقوله های مورد نظر صاحب نظران و متخصصان حوزه اقدام پژوهی (مکنیف و همکاران ۱۹۹۶، مکنیف و وایتهد ۲۰۰۹، ۲۰۱۰، ساگور ۲۰۰۵، تومال ۲۰۱۰، کوشای ۲۰۰۵، بازرگان ۱۳۸۷، قاسمی پویا ۱۳۸۹، ایرانی و بختیاری ۱۳۸۲) و اعتبار بخشی آنها بطور کلی مراحل نه گانه را برای چرخه ای اقدام پژوهی پیشنهاد می کنند که از تلفیق سه مرحله ای فوق اتخاذ شده است. مراحل این چرخه ای نه گانه را می توان به صورت زیر نشان داد.

شاخص‌ها و ویژگی‌های هر کدام از مراحل نه‌گانه اقدام‌پژوهی

عنوان یا موضوع پژوهش

موضوع باید مورد علاقه پژوهشگر باشد. دارای اهمیت باشد، اجرای آن در توان پژوهشگر باشد. منابع اطلاعاتی کافی در دسترس باشد. (قاسمی پویا، ۱۳۸۱). در اقدام‌پژوهی معلمان، موضوع پژوهش ممکن است هر چیزی باشد که کنجکاو معلم را برانگیزد یا مورد علاقه او باشد (مرتلر، ۲۰۱۱) در شناسایی و محدود کردن موضوع تحقیق باید شرایط زیر را در نظر گرفت: موضوع قابل کنترل باشد، پروژه‌های تحقیقاتی بزرگ و پیچیده برای اقدام‌پژوهی مناسب نیستند، در انتخاب موضوع محدودیت‌های مالی و زمانی در نظر گرفته شود، باید سطح مهارت‌های فردی پژوهشگر مناسب باشد، موضوع، مسأله و دغدغه‌ی معلم در مدرسه و کلاس درس باشد، تغییری در کلاس درس و مدرسه به وجود آورد و صرفاً یک امر ذهنی و مجرد نباشد، و بهتر است به موضوعاتی پرداخته شود که جمع‌آوری اطلاعات برای آنها امکان‌پذیر باشد (حاتمی، ۱۳۸۷) معمولاً در اقدام‌پژوهی مسأله به صورت یک جمله‌ی پرسشی مطرح می‌شود: «چگونه می‌توانم..... بهبود بخشم؟»

توصیف وضع موجود و تشخیص مسأله

موقعیت جغرافیایی مدرسه، تعداد فراگیران مدرسه و کلاس، جنسیت فراگیران، شیفت و ... (توصیف وضع موجود) مسأله‌ای که اکنون با آن درگیر هستید چیست؟ چه چیزی را می‌خواهید بهبود بخشید؟ (تشخیص مسأله) با استفاده از تجربه خود، اسناد و مدارک آموزشی موجود، نتایج پژوهش‌ها و ... (امیر حسینی، ۱۳۸۴) در این مرحله معلم-

پژوهنده، تاش می‌کند وضعیت کلاس یا مدرسه‌ی خود را که مسأله یا وضع نامطلوب یا نامعین در آن احساس شده است توصیف کند: مدرسه در کجا قرار دارد؟ دخترانه است یا پسرانه و یا مختلط؟ چند دانش‌آموز دارد؟ در چه کلاسی پژوهش صورت می‌گیرد؟ در چه درسی؟ درباره کدام دانش‌آموزان؟ یا درباره چه کسانی؟ (والدین، معلمان دیگر، مدیر، کارکنان اداره و...) (حاتمی، ۱۳۸۷).

بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش

ادبیات می‌تواند شامل هر گونه منبع موجودی از اطلاعات باشد که می‌تواند موضوع انتخاب شده را تبیین کند. این منابع اطلاعاتی ممکن است شامل کتاب‌های تخصصی، مجلات پژوهشی، وب سایت‌ها، کتاب‌های راهنمای معلمان، اسناد مدرسه و یا منطقه، و حتی مشورت با همکاران باشد (حاتمی، ۱۳۸۷؛ مرتلر، ۲۰۱۱) (امیر حسینی، ۱۳۸۴). با مطالعه‌ی پیشینه‌ی موضوع تحقیق، از چند و چون کارهای آگاه می‌شویم و آزموده‌ها را دوباره نمی‌آزمائیم با مطالعه پیشینه‌ها و نقد و تجزیه و تحلیل منطقی آنها وضعیت خودتان را مشخص کنید (قاسمی پویا، ۱۳۸۱)

گردآوری اطلاعات (شواهد اول)

شواهد، داده‌هایی هستند که بدان وسیله می‌توانیم درباره تغییرات چیزی داوری کنیم و یا استناد کنیم که مساله وجود دارد. لازم است پژوهشگر ضمن مذاکره با سایر همکاران، با استفاده از روش‌های علمی به جمع‌آوری اطلاعات بپردازد (امیر حسینی، ۱۳۸۴). اطلاعات را می‌توان از ابزار و منابع گوناگون و به روش‌های متفاوت، مثل: مشاهده، مصاحبه، یادداشت‌های روزانه، نوارهای صوتی، عکس، پرونده‌های تحصیلی، چک‌لیست، مجلات، نوارهای ویدیویی، مطالعات موردی، نظرسنجی، کارنامه، دفتر حضور و غیاب، نمونه کارهای دانش‌آموزان، سایت‌های اینترنتی و منابع اطاع‌رسانی الکترونیک، مطالعه و بررسی کتاب‌ها و مقاله‌ها و اسناد یا پرسشنامه کتبی به دست آورد (مرتلر، ۲۰۱۱). برای این که در این مرحله اطلاعات مناسبی به دست آید، لازم است پژوهشگر با اصول گردآوری اطلاعات آشنا باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها باید حداقل از سه منبع استفاده کرد (فرانس، ۲۰۰۰).

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

با استفاده از فن تجزیه و تحلیل و تفسیر است که مطالب ضد و نقیض مشخص می‌شود و بدنبال کشف و شناسایی علل و یا عوامل بوجود آورنده مساله هستیم و چگونگی روابط متقابل و با واقعیت‌ها نشان داده می‌شود معمولاً به روش‌های زیر انجام می‌شود: تهیه جدول فراوانی، روش ترسیم مفاهیم (امیر حسینی، ۱۳۸۴). در اکثر موارد آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی اقدام پژوهی کافی است، با این حال ممکن است آمار استنباطی هم برای مقایسه گروه‌ها و هم برای اندازه‌گیری روابط بین متغیرها لازم باشد (مرتلر، ۲۰۱۱) استفاده از روش‌های آماری توصیفی و بهره مندی از توصیفات نمایش همچون نمودار از مفیدترین روش‌های توصیف و تحلیل داده‌ها در اقدام پژوهی می‌باشد (کبیری، ۱۳۸۳، ص ۲۱۹) طبیعت داده‌های جمع‌آوری شده از روش‌های کیفی مانند مشاهده و مصاحبه اقتضا می‌کند که تحلیل‌ها در حد شمارش فراوانی‌ها باقی بماند، لذا معمول‌ترین شیوه برای تحلیل این گونه داده‌ها استفاده از فراوانی و درصد می‌باشد.

انتخاب راه حل جدید و اجرا و نظارت بر آن

چون پژوهش در عمل فعالیتی مشارکتی است. در نتیجه از نقطه نظرات همه عوامل (مدیر، مشاور، همکاران، اولیا، منابع مکتوب و...) بهره جسته و علل مشکل و راه‌های رفع آن را جمع‌آوری می‌کنیم و مناسب‌ترین راه‌حل را انتخاب می‌کنیم (امیر حسینی، ۱۳۸۴). تهیه طرح عمل برای راه‌حل انتخابی و سپس تغییرات را مشاهده و ثبت می‌کنیم. در این مرحله معلم پژوهنده با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده در مرحله قبل و مذاکره با همکاران و متخصصان یک راه‌موقت و پیشنهادی ارائه می‌کند (مرتلر، ۲۰۱۱؛ حاتمی، ۱۳۸۷؛ فرانس، ۲۰۰۰). پژوهش‌گر پس از طراحی راه‌حل جدید یا تغییر مورد نظر، آن را به اجرا در می‌آورد و مورد تجربه و آزمایش قرار می‌دهد تا ببیند آیا مسئله موجود را حل می‌کند یا خیر؟ آیا وضعیت نامطلوب کنونی را تغییر می‌دهد یا خیر؟ (مرتلر، ۲۰۱۱).

گردآوری اطلاعات (شواهد دوم)

چون ادعا شده است که انجام اقدام پژوهی موثر بوده است لذا باید دلایل و شواهد عینی و دقیق و مستدل جهت مقایسه با شواهد اول ارائه شود تا خواننده متقاعد گردد که روش نوع کار شما موثر بوده است. مشخص کردن داده‌هایی که باید جمع‌آوری کرد و روش‌های گردآوری این داده‌ها و ابزار می‌توانند مثل مرحله پیشین و یا متفاوت باشند. مشخص شود که در این مرحله به چه نوع داده‌هایی نیاز است، این داده‌ها و شواهد باید معیارهایی باشند بر این ادعا که در کار معلم اصلاح به وجود آمده است (امیر حسینی، ۱۳۸۴).

ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار

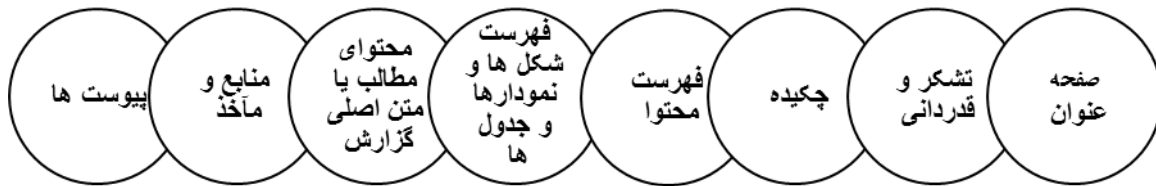
با تجزیه و تحلیل شواهد ۲ و مقایسه آن با شواهد ۱ نسبت به تاثیر اقدام خود قضاوت خواهیم کرد محقق برای اینکه اطمینان حاصل کند که راه‌حل انتخاب شده صحیح است (اعتباربخشی) یافته‌ها را با همکاران و متخصصان در میان گذاشته تا اعتبار آن توسط دیگران نیز تایید گردد (امیر حسینی، ۱۳۸۴). در این مرحله است که معلم پژوهنده به بررسی آنچه انجام داده است می‌پردازد، اثربخشی آن را تعیین می‌کند، و در مورد اصلاحات ممکن (برای اجرا در پروژه آینده) که به احتمال زیاد چرخه اقدام پژوهی در آینده را تشکیل می‌دهد تصمیم می‌گیرد (مرتلر، ۲۰۱۱).

تجدیدنظر و دادن گزارش نهایی و اطلاع رسانی

پس از اعتباریابی اصلاحات نهایی را در عمل پیشنهادی انجام می‌دهد و در این مرحله گزارش نهایی جهت اطلاع-رسانی تهیه و تدوین می‌گردد که محقق می‌بایست کلیه مراحل و روش انجام کار را مستند و با رعایت اخلاق پژوهشی و حفظ امانت ثبت نماید. گزارش نهایی پژوهش با انتخاب موضوع و بیان مقدمه، آغاز و با ذکر منابع پایان می‌پذیرد (امیر حسینی، ۱۳۸۴). نتایج می‌تواند به صورت غیر رسمی به شکل یک سخنرانی کوتاه در جلسه معلمان ارائه شود. حتی یک گفتگوی فردی با یکی از همکاران ممکن است محیط مناسب برای به اشتراک گذاشتن نتایج باشد، پژوهشگر همچنین می‌تواند نتایج را به هیئت مدیره مدارس، دانش‌آموزان و والدین آنها گزارش دهد. در سطح حرفه‌ای‌تر، نتایج حاصل از مطالعات اقدام پژوهی نیز می‌تواند به مخاطبان سطح بالاتر نظام آموزشی، ارائه در کنفرانس-

های علمی و چاپ در مجلات علمی و حرفه‌ای نیز سازوکارهای مناسبی برای ارائه نتایج در سطح گسترده‌تر هستند (مرتلا، ۲۰۱۱).

ساختار مقالات علمی از سه بخش اصلی به نامهای مقدمه، بدنه و نتیجه‌گیری تشکیل شده است. هر پژوهشی نیز باید بر اساس یک چارچوب و استانداردهای مشخص شده و مورد قبول تهیه و ارائه شود. براساس نظرانديشمندان حوزه اقدام‌پژوهی ساختار کلی یک گزارش اقدام پژوهی باید شامل مطالب مقدماتی، محتوای مطالب یا متن گزارش، منابع و مآخذ و پیوست‌ها باشد که در نمودار زیر نشان داده شده است. (قاسمی پویا، ۱۳۸۳، ص ۲۵۲)

(ساختار کلی گزارش اقدام پژوهی)

۳- پیشینه پژوهش

در زمینه اقدام پژوهی در فرامرز و درون مرز، پژوهش‌هایی مختلف صورت گرفته اند، کوتسلینی^۳ در پژوهش خود در کشور قبرس، موانع انجام پژوهش را نگرش‌های منفی معلمان نسبت به پژوهش، خصایل ویژه معلمان گوشه‌گیری، عدم اعتماد و مقاومت در برابر تغییر و فقدان آموزش‌های ویژه برشمرده است. نوکاریزی و همکاران (۱۳۹۳) با بررسی ۱۵۰ مقاله از ۱۵ مجله علمی - پژوهشی پزشکی به روش توصیفی، نشان دادند که کیفیت ساختاری در برخی بخش‌های مقالات از جمله چکیده، روش پژوهش و نمودار و اختصارات و تصاویر دارای اشکالات فراوانی است؛ از این رو آشنایی بیشتر نویسندگان با اصول مقاله‌نویسی ضروری به نظر می‌رسد. گوهری و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل ۴ مجله از مجلات علوم پزشکی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد کیفیت کلی بخش‌های مقالات مطلوب نیست، از این رو به‌کارگیری متخصصین روش پژوهش و آمار در مطالعات مختلف علوم پزشکی می‌تواند باعث ارتقا کیفیت مقالات این شاخه از علم گردد.

بدخشان (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان بررسی نقاط ضعف کلاس‌های اقدام‌پژوهی و آرایه راهکارهای استفاده مطلوب از این کلاس‌ها نشان داد که پاسخگویان زن، میزان مهارت‌های پژوهشی خود را بالاتر اعلام کرده‌اند. به عبارت دیگر کارآمدی کلاس‌های اقدام‌پژوهی از نظر زنان بالاتر از مردان عنوان شده است. شرکت معلمان در کلاس‌ها با هدف کسب گواهینامه و کسب امتیاز بوده است کمترین میانگین افزایش مهارت پژوهشی از طرف معلمان که دارای مدرک تحصیلی دیپلم هستند عنوان شده است. همچنین به ضعف پژوهشی معلمان در طرح خود دست یافته بود.

صلح‌جو (۱۳۸۷) با استناد به تجارب کاری خود نتیجه می‌گیرد عمده مقالات علمی - پژوهشی کشور در واقع فاقد محتوای علمی هستند و تنها به صورت بسنده کرده‌اند. آسیب‌های آنها را در این چند مقوله می‌گنجاند: ۱- انتخاب

^۳ Koutselini

عنوان طولانی و بیشازحد ریز شده؛ ۲-نداشتن چکیده مناسب و تمام‌نما؛ ۳-نام بردن از روش‌های پژوهش که عمدتاً برای مرعوب کردن خوانندگان است، نه روشی که نویسنده در واقع به کار برده باشد؛ ۴-استفاده از کلیدواژه‌های غیر دقیق؛ ۵-شماره‌گذاری بیش‌ازحد در متن؛ ۶-استفاده از نگاره و نمودار بی‌آنکه کارکرد علمی داشته باشند.

رضوی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «اقدام پژوهی معلمان: برخی ویژگی‌های برگزیدگان استانی» بررسی نشان داد که حدود ۷۶ درصد نمونه‌ها زن و بقیه مرد بوده‌اند. معلمین دوره ابتدایی و متوسطه و راهنمایی به ترتیب بیشتر از یکدیگر در این برنامه مشارکت داشته‌اند. ۷۵ درصد تحصیلات نمونه‌ها لیسانس، ده درصد فوق لیسانس و بقیه فوق دیپلم و یا دیپلم بوده‌اند.

عزیز گرد و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تحلیل و آسیب‌شناسی پژوهش‌های حسابداری برمبنای رویکرد تصمیم‌گیری چند معیاره باهدف ارزشیابی کیفیت ساختاری مقالات منتشرشده در مجلات علمی-پژوهشی در حوزه حسابداری نتایج بیانگر آن است که بخش‌های مربوط به منابع و مآخذ و نتیجه‌گیری در پژوهش‌ها دارای وضعیت مناسب و مطلوبی هستند. بیان مسئله، پرسش‌های پژوهش، اصالت موضوع، هدف مقاله، روش پژوهش و جامعه پژوهش وضعیت متوسطی دارند. پیشینه پژوهش، مقدمه، محدودیت پژوهش، ابزار پژوهش، پیوست‌ها، کلیدواژه‌ها و پیشنهادها معیارهایی هستند که در وضعیت مناسبی قرار ندارد.

شرفی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی که شامل نظرسنجی و مصاحبه با هفتاد نفر از اساتید حوزه‌های مختلف علوم انسانی و بررسی منابع و متون برای شناسایی آسیب‌های مربوط به پایان‌نامه‌های علوم انسانی بود، یافته‌ها نشان دادند که مهم‌ترین آسیب‌های مربوط به محققان در نگارش پایان‌نامه‌ها شامل آشنا نبودن آنها با اصول و روش‌های تحقیق، فقدان تجربه کافی و نداشتن انگیزه در تحقیق، راحت‌طلبی و کپی برداری از مطالب دیگران و انفرادی کار کردن می‌باشد و آسیب‌های مربوط به خود پایان‌نامه یا اثر، شامل کاربردی نبودن و مسئله محور نبودن موضوع، بررسی نکردن چالش‌های پیش‌رو، بررسی ضعیف و نقد نکردن پیشینه‌ها، منابع و متون، استناددهی نادرست، عدم انتخاب درست روش تحقیق و آزمون‌های آماری مناسب با مسئله و موضوع پژوهش، تجزیه و تحلیل ضعیف داده‌ها، عدم مقایسه نتایج با نتایج پژوهش‌های قبلی، ارائه پیشنهادها ضعیف برای پژوهش‌های آتی و پیروی نکردن از استانداردهای شیوه‌نامه‌های نگارشی برای مستندسازی منابع می‌باشد.

قادری و غلامی (۱۳۹۴) با هدف بررسی ماهیت علمی تحقیقات انجام شده اقدام پژوهی توسط معلمان دوره ابتدایی نشان دادند که اقدام پژوهی معلمان از لحاظ علمی دارای کیفیت پایین بود، در واقع معلمان در مرحله جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات از روش مناسب استفاده نکرده و از ابزارهای مناسب هم استفاده نکرده‌اند. معلمان در رعایت اصول اخلاقی موفق عمل کرده‌اند. معلمان بر روشهای آماری توصیفی و استنباطی آشنایی و تسلط کافی ندارند. معلمان در رعایت ترتیب مراحل گزارشها موفق عمل کرده‌اند. میانگین متدولوژی و تحلیل داده‌ها در سطح قابل‌پذیرشی نمی‌باشد. و بالأخره ابزار که میانگین بسیار پایینی را به خود اختصاص داده است، که حاکی از توجه و آشنایی بسیار کم معلمان به لزوم روایی و پایایی ابزار مورد استفاده در پژوهش می‌باشد.

میرشفیعی لنگری (۱۳۸۹) به بررسی چالش‌های روش اقدام پژوهی در آموزش و پرورش پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد تنها ۲۳/۱ درصد از معلمان از روش اقدام پژوهی اطلاعات کافی داشته و ۷۶/۹ درصد از آنان اطلاعاتی پایین‌تر از حد انتظار دارند. میزان آگاهی فرهنگی‌گانی که دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر هستند (با میانگین نمره ۱۰/۸۶) در مقایسه با فرهنگی‌گانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس هستند (با میانگین نمره ۹/۰۳) تفاوت معنادار است.

حسین پور (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان آسیب‌شناسی پژوهشی اعضای هیات علمی رشته‌های علوم انسانی به این نتیجه رسیدند که عدم آشنایی با نرم افزارهای پژوهشی عدم آشنایی کافی با اصول نگارش و اصول مقاله نویسی، بالا بودن موظفی تدریس، ناکافی بودن مشوق‌های معنوی و مادی مشکلات اقتصادی می‌باشد.

موسی زاده (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان آسیب‌شناسی رویکرد اقدام پژوهی معلمان دوره متوسطه شهرستان بابل در سال تحصیلی ۹۳ - ۹۲ نشان دادند که دانش و مهارت معلمان در زمینه اقدام پژوهی پایین است ولی نگرش معلمان در این زمینه بالا است.

۴- روش‌شناسی تحقیق

شیوه پژوهشی توصیفی و تحلیلی است. در این تحقیق، جهت بررسی نقاط ضعف و آسیب‌شناسی اقدام‌پژوهی‌های انجام شده پس از بررسی پژوهش‌های انجام شده در مرکز پژوهش‌سرا، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و جستجو در سایت‌های مختلف پژوهشی مطالب مورد نیاز ادبیات پژوهش جمع‌آوری شد. جامعه مورد پژوهش شامل ۲۰۶ گزارش اقدام‌پژوهی معلمان که از این تعداد ۱۲۲ نفر مرد و تعداد ۸۴ نفر زن که حداقل یکبار اقدام‌پژوهی در سال‌های ۹۴-۹۸ انجام داده باشند. از طریق آمار توصیفی به مطالعه و توصیف برخی ویژگی‌های پاسخگویان نظیر جنس، تحصیلات، مقطع تحصیلی پرداخته شده است و در بخش دوم برای شناسایی مقوله‌ها و شاخص‌های معتبر و معرف اقدام‌پژوهی و آسیب‌شناسی گزارش‌های اقدام‌پژوهی از «مقیاس ارزیابی از گزارش‌های اقدام‌پژوهی» محمدآقایی و آهنچیان و کارشکی (۱۳۹۱) که دارای نه مقوله و ۲۷ شاخص ارزیابی و ۵۰ گویه معتبر و معرف می‌باشد استفاده شده است.

<ul style="list-style-type: none"> • عنوان مختصر، واضح و قابل درک • معرف و متناسب بودن عنوان • بیانگر تغییر در وضعیت نامطلوب 	<p>عنوان یا موضوع پژوهش</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • توصیف زمینه و تشریح روشن مسأله • بیان روشن اهداف پژوهش • تشریح دغدغه اصلی پژوهشگر و ارائه تجارب بیانگر این دغدغه • بیان سوال اصلی تحقیق • فهرست توصیفی مفاهیم و یا اصطلاحات 	<p>توصیف وضع موجود و تشخیص مساله</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • ارائه آگاهی نسبی خود به ادبیات تحقیق • بازنگری، نقد و نتیجه گیری از ادبیات 	<p>بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • جمع آوری اطلاعات (توصیف وضع موجود) • ارائه شواهد از میان اطلاعات 	<p>گردآوری اطلاعات (شواهد اول)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • تحلیل داده ها بر یک مبنای منطقی مورد تایید همکاران منتقد پژوهش • بیان روشن نتایج تحلیل داده ها 	<p>تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها</p>	<p>تشخیص</p>
<ul style="list-style-type: none"> • انتخاب راه حل ها و اقدامات • اجرای راه حل ها و اقدامات • ارزیابی راه حل ها و اقدامات • اصلاح (تغییر یا تعدیل) راه حل ها • اعتبار راه حل ها و اقدامات 	<p>انتخاب راه حل جدید و اجرا و نظارت بر آن</p>	<p>اجرا</p>
<ul style="list-style-type: none"> • جمع آوری شواهد (کمی یا کیفی) بهبود وضعیت • هماهنگی شواهد دو با شواهد اول • نتیجه گیری از شواهد دو 	<p>گردآوری اطلاعات (شواهد دوم)</p>	<p>تغییر و اجرا</p>
<ul style="list-style-type: none"> • تشکیل گروه نقاد (همکاران، ناظر بیرونی و مشاوران) جهت اعتبار بخشی • توصیف فرایند اعتبار بخشی • رعایت ملاحظات و مسائل اخلاقی 	<p>ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار</p>	<p>ارزیابی و عرضه</p>

تجدیدنظر و دادن گزارش نهایی و اطلاع رسانی	<ul style="list-style-type: none"> عنوان های اصلی و فرعی (من طبق با مراحل اقدام پژوهی) نگارش و سازماندهی مطالب
---	--

مقیاس ارزیابی از گزارش های اقدام پژوهی (محمدآقایی و آهنچیان و کارشکی، ۱۳۹۱، ص ۱۵۱)

۵- آسیب شناسی پژوهش های اقدام پژوهی معلمان (تجزیه و تحلیل داده ها)

پس از ارزیابی تعداد ۲۰۶ گزارش اقدام پژوهی نتایج بررسی درمورد برخی ویژگی های معلمان چنین به دست آمد.

جدول شماره ۵-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنس

شاخص اماری	فراوانی	درصد
مرد	۱۲۲	۵۹/۲۲
زن	۸۴	۴۰/۷۸
جمع	۲۰۶	۱۰۰

داده های جدول بالا نشان می دهد که

بیشترین فراوانی مربوط به معلمان مرد می باشد. (۵۹/۲۲ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به معلمان زن بوده است. (۴۰/۷۸ درصد)

جدول شماره ۵-۲: مقایسه میزان تحصیلات پژوهشگران بر حسب جنس

گروه تحصیلات	معلمان مرد		معلمان زن		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کاردانی	۱۲	۱۴/۲۹	۱۷	۲۰/۲۴	۲۹	۱۴/۰۷
کارشناسی	۷۴	۶۰/۶۵	۵۴	۶۴/۲۹	۱۲	۶۲/۱۳
ارشد و دکتری	۴۶	۳۷/۷	۱۳	۱۵/۴۸	۵۹	۲۸/۶۴
جمع	۱۲۲	۱۰۰	۸۴	۱۰۰	۲۰	۱۰۰

با توجه به جدول فوق، می‌توان عنوان نمود که اکثریت نمونه‌های تحقیق (۲۸ نفر) یعنی ۶۲/۱۳ درصد « دارای تحصیلات کارشناسی و ۲۸/۶۴ درصد را معلمان با سطح تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر تشکیل داده اند.

جدول شماره ۵-۳: توزیع فراوانی پژوهشگران بر حسب مقطع تحصیلی

گروه مقطع	معلمان مرد		معلمان زن		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ابتدایی	۴۲	۳۴/۴۲	۳۸	۴۵/۲۴	۸۰	۳۸/۸۳
متوسطه اول	۵۲	۴۲/۶۲	۲۶	۳۰/۹۵	۷۸	۳۷/۸۶
متوسطه دوم	۲۸	۲۲/۹۵	۲۰	۲۳/۸۱	۴۸	۲۳/۳۰
جمع	۱۲۲	۱۰۰	۸۴	۱۰۰	۲۰۶	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد ۳۸/۸۳ درصد نمونه‌های تحقیق یعنی (۸۰ نفر) را مقطع متوسطه اول و ۳۷/۸۶ درصد مربوط به متوسطه دوم و کمترین تحقیقات مربوط به مقطع ابتدایی (۲۳/۳۰ درصد) می‌باشد.

در ادامه واکاوی و آسیب شناسی پژوهش‌های انجام شده در ابتدا به رعایت میزان اصول ساختاری و ترکیب مراحل در ارائه گزارشات اقدام پژوهی پرداخته شد و سپس میزان آسیب مربوط به هر مقوله یا مرحله مشخص گردید. با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت ساختار پژوهش‌ها در چه وضعیتی قرار دارد و آسیب‌پذیرترین بخش‌های اقدام پژوهی در کدام بخش‌ها است.

جدول شماره ۵-۴: رعایت اصول ساختاری مراحل اقدام پژوهی

تعداد کل پژوهی	رعایت اصول ساختاری و ترکیب و ترتیب مراحل نه گانه در ارائه گزارش اقدام- پژوهی	درصد
۲۰۶	۱۴۸	۷۱/۸۴

جدول میزان رعایت اصول ساختاری و مراحل نه گانه اقدام پژوهی توسط معلمان را نشان می‌دهد. نتایج جدول مذکور نشان می‌دهد که از بین ۲۰۶ گزارش اقدام پژوهی بررسی شده حدود (۷۱/۸۴) درصد معلمان اصول ساختاری و ترکیب مراحل اقدام پژوهی را براساس مقیاس ارزیابی گزارشات اقدام پژوهی رعایت نموده‌اند. لذا با

توجه به نتایج، میزان رعایت اصول ساختاری و ترکیب مراحل در ارائه گزارش اقدام‌پژوهی از فراوانی بالایی برخوردار است.

آسب شناسی مربوط به عنوان یا موضوع پژوهش

اولین گام در هر پژوهش علمی انتخاب موضوع است. در این مرحله پژوهشگر مشخص می‌سازد که ناشناخته و مجهول او چیست و چه چیز را باید معلوم سازد؟ عنوان اقدام پژوهی به صورت سوالی است که باید در توان پژوهشگر و قابل پژوهش و طولانی نباشد. در بررسی‌های انجام گرفته ۴۶/۱۲ درصد از گزارشات دارای این آسیب بودند.

در صد	تعداد پژوهش‌ها از لحاظ آسیب عنوان یا موضوع در اقدام‌پژوهی	تعداد کل
۸۰ / ۱	۱۶۵	۲۰۶

انتخاب مساله‌های کم‌اهمیت و غیر مرتبط با وظایف و شغل و خارج از اختیارات فرد، بیان راه کار در عنوان اقدام پژوهی (عنوان نباید بیانگر راهکار باشد)، ارائه عناوین به شکل ادبی و شاعرانه، عدم معرفی مدرسه کلاس و ناحیه در عنوان و درج اسامی دانش‌آموزان در بعضی عنوان‌ها از جمله آسیب‌های مربوط به عنوان یا موضوع پژوهش می‌باشد.

آسب شناسی مربوط به توصیف وضع موجود و تشخیص مساله

وضعیت فعلی را به روشنی توصیف می‌کند و به تعریف و بیان ابعاد مساله می‌پردازد. اینکه مشکل موجود در چه شرایط و محیطی نمایان شده و عمق و گستردگی آن چقدر است و آسیب‌های آن کدامند قاسمی پویا، اقبال راهنمای عملی پژوهش در عمل، انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت، سال ۱۳۸۱

در صد	تعداد پژوهش‌ها از لحاظ آسیب توصیف وضع موجود و تشخیص مساله در اقدام‌پژوهی	تعداد کل
۹۴ / ۵۱	۱۰۷	۲۰۶

معرفی عوامل غیر ضروری و بی‌ربط در بیان مساله، عدم توجه به مبانی علمی در بیان مساله، عدم اشاره به شاخصهای مساله (از نظر فراوانی، شدت، مدت، وسعت و...)، عدم ارائه مساله اصلی به شکل سوالی در انتهای بیان مساله، عدم ارائه اهداف کمی قابل اندازه‌گیری در صورت موجود و عدم ارائه اهداف بصورت روشن و دقیق از جمله آسیب‌های مربوط به مرحله بیان مساله می‌باشند.

آسب شناسی مربوط به پیشینه یا ادبیات پژوهش

با مطالعه ی پیشینه ی موضوع تحقیق، از چند و چون کارهای آگاه می شویم و آزموده ها را دوباره نمی آزمائیم با مطالعه پیشینه ها و نقد و تجزیه و تحلیل منطقی آنها وضعیت خودتان را مشخص کنید ادبیات می تواند شامل هر گونه منبع موجودی از اطلاعات باشد. در بررسی حاضر کمترین آسیب مربوط به این مرحله می باشد به طوری که تنها ۴۰/۲۹ درصد را به خود اختصاص داده است.

در صد	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب پیشینه و ادبیات پژوهش در اقدام پژوهی	تعداد کل
۹۵ ۸۴/۱	۱۷۴	۲۰۶

مهمترین موارد آسیب های مربوط به بخش بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش ارائه مطالب کلی و غیر ضروری و غیر قابل استفاده در قسمت پیشینه نظری و پیشینه عملی، ارائه مطلب بدون معرفی منابع، از منابع مشکوک و فاقد اعتبار لازم و منابع بیربط به موضوع و مساله پژوهش می باشد.

آسب شناسی مربوط به گردآوری اطلاعات یا شواهد اول

برای این که تصویر روشنی از وضع موجود داشته باشیم لازم است داده ها یا اطلاعات لازم در این باره را جمع آوری کنیم. معروف ترین این ابزارها عبارتند از: مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه، آزمون، نمرات کلاسی، نظرخواهی از همکاران، مشورت با والدین، مراجعه به پژوهش های دیگران یا پیشینه پژوهش و... در این بخش شما باید ادعای خود را مبنی بر وجود مشکل، ثابت کنید. لذا برای اثبات ادعای خود و اطمینان از وجود مشکل، می توانید از روش ها و ابزارهای مختلف استفاده کنید. در این مرحله سعی می کنیم با استفاده از جدول و نمودار به کارهای خود عینیت بیشتری ببخشیم. یکی از مهمترین آسیب های گزارشات مربوط به شواهد اول می باشد به طوری که ۸۰/۱ درصد از آسیب ها به این مرحله اختصاص دارد.

در صد	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب گردآوری اطلاعات (شواهد اول) در اقدام پژوهی	تعداد کل
۱۲ ۴۶/۱	۹۵	۲۰۶

ارایه داده های ذهنی و خیالی و بدون مستند، عدم معرفی ابزارهای گردآوری شواهد اول و شیوه جمع آوری داده ها، عدم ارائه داده های جمع آوری شده بطور دقیق و روش های ارائه داد ها از قبیل جدول و نمودار، ارائه جداول و نمودار های غیر ضروری و بدون مستند، استفاده از چندین ابزار با هم ولی غیرعلمی و صوری و عدم تعریف مفهومی ابزارهای گردآوری داده ها و انواع آنها مهمترین آسیب های مربوط به این مرحله بودند.

آسب شناسی مربوط به تجزیه و تحلیل داده ها

پژوهشگر با استفاده از اطلاعات بدست آمده، اقدام به تحلیل و تفسیر داده ها می کند و با یک جمع بندی عالمانه از اطلاعات، تاحدودی به علل احتمالی بوجود آورنده مشکل پی می برد و نظرات خود را در این مورد ثبت می کند تا بر اساس آن راه حل موقتی را برای اجراء انتخاب کند. قاسمی پویا، اقبال. راهنمای عملی پژوهش در عمل. انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت. سال ۱۳۸۱ بهتر است از مشارکت همکاران و تجربه های خود استفاده نمایید. برای انتقال بیشتر مفهوم، از نمودارها و اشکال مختلف استفاده کنید. در بررسی انجام گرفته ۷۳/۷۹ درصد از گزارشات اقدام پژوهی دچار این آسیب هستند که درصد قابل توجهی می باشد.

تعداد کل	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب تجزیه و تحلیل داده ها در اقدام پژوهی	در صد
۲۰۶	۹۸	۵۷ ۴۷/

عدم ارائه تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها در اکثر آثار به شکل مرتب و منظم، عدم ارائه یک جمع بندی عالمانه از داده های ارائه شده در شواهد یک، استفاده از روش های آماری توصیفی و استنباطی نامناسب، عدم استفاده از جداول مربوط به نمونه ها و جمعیت آماری در پرسش نامه و دیگر ابزارهای مورد استفاده، عدم به کارگیری مناسب و به جا از روش های آماری، ارائه داده های خام به جای داده های خلاصه شده و تفسیر نادرست خروجی روش های آماری استنباطی از مهمترین آسیبهای مربوط به مرحله تجزیه و تحلیل داده ها می باشد.

آسب شناسی مربوط به انتخاب، اجرا و نظارت بر راه حل ها

هدف پژوهشگر در این مرحله پیدا کردن راه حل های تغییر وضعیت موجود است. پژوهشگر ضمن اجرای راه حل پیشنهادی خود، باید دقت کند که راه حل به درستی اجراء شود و ضمن اجراء ناظر و کنترل کننده مداوم نیز باشد و راه حلی انتخابی امکان اجرای داشته باشد (قاسمی پویا، ۱۳۸۱) در ضمن تشخیص راه حل مناسب، بهتر است به روش تصمیم مشارکتی صورت بگیرد. در بررسی های انجام گرفته این مرحله دارای بیشترین آسیب در بین مراحل مختلف اقدام پژوهی می باشد به طور ی که ۸۴/۹۵ درصد از آسیب ها را به خود اختصاص داده است.

تعداد کل	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب انتخاب و اجرا و نظارت بر راه حل جدید در اقدام- پژوهی	در صد
۲۰۶	۸۳	۲۹ ۴۰/

مهمترین و اساسی ترین آسیب های مربوط به این مرحله شامل: عدم ارائه ابزارها و روش های جمع آوری و معرفی منابع راه حلهای پیشنهادی (مثال: پرسشنامه، مصاحبه، مطالعه، برگزاری جلسات بارش فکری، مشاهده، ...)،

عدم تشریح راه حل‌های ارائه شده بطور مختصر، ارائه راه‌های غیر مرتبط و بدون مستند علمی و پیش پا افتاده، عدم ارائه دلایل کافی برای چرایی انتخاب راه حل‌ها، انتخاب همه راه‌های ارائه شده در بعضی پژوهش‌ها، عدم بیان چگونگی اجرای راه حل‌ها (هر کدام از راه حل‌ها چگونه؟ توسط چه کسی؟ چه زمانی؟ با چه امکاناتی اجرا شده است)، عدم ارائه شیوه مناسب برای نظارت بر فرایند اجرای راه حل‌ها (پیشنهاد تشکیل گروه نظارت متناسب با نوع اقدام پژوهی)، عدم ارائه مستندات لازم برای مشارکت همکاران در فرایند اجرا و درست اجرا شدن فرایند راه حل‌ها شامل اظهار نظر دانش‌آموزان، اولیای دانش‌آموزان، مدیر مدرسه و سایر همکاران، عکس، فیلم و...، عدم ارائه مستندات تعدیل و تغییر در فرایند اجرای راه حل‌ها و در نهایت علت حذف برخی راه حل‌ها به درستی مشخص نشده است.

آسیب‌شناسی مربوط به شواهد دوم

پژوهشگر برای این که ثابت کند نتیجه تحقیق، تغییرات مثبتی را در پی داشته، و در رفع مشکل موثر واقع شده، باید شواهد و ملاک‌هایی جهت اثبات ادعای خود داشته باشد روش‌های گردآوری اطلاعات را معین کند این شواهد باید مبتنی بر اعداد و ارقام و مدارک قابل سنجش باشد. مورد تایید افراد نخبه و یا متخصص قرار بگیرد و با دلیل و مدرک همراه باشد. گزارشات اقدام پژوهی از حیث این آسیب و مشکل نیز ۷۷/۱۸ در صد را به خود اختصاص داده‌اند.

در صد	تعداد پژوهش‌ها از لحاظ آسیب گردآوری اطلاعات (شواهد دوم) در اقدام پژوهی	تعداد کل
۰۲ ۴۹/	۱۰۱	۲۰۶

نقل قول‌های متعدد از صاحب‌نظران و چسباندن آن‌ها به همدیگر، به جای اثبات و ابطال استدلال یا ادعائی علمی، عدم معرفی ابزارها و روش‌های جمع‌آوری داده‌های مربوط به شواهد دوم، عدم صحت داده‌ها - عدم ارائه مستندات لازم برای نشان دادن تاثیر اجرای راه حل‌ها در کاهش یا حل مساله (این مستندات می‌تواند موارد ذیل باشد: اظهار نظر همکاران، گواهی تایید گروه ناظران و مدیر و معاونین مدرسه، اظهار نظر اولیای دانش‌آموزان، اظهار نظر دانش‌آموزان) عدم ارائه تجزیه و تحلیل داده‌های ارائه شده در شواهد دوم و عدم مقایسه شواهد اول با شواهد دوم از جدی‌ترین آسیب‌های مربوط به این مرحله بودند

آسیب‌شناسی مربوط به ارزیابی و اعتباربخشی

با بررسی نتایج و داده‌های تحقیق بعد از اجرای عمل باید ببینیم آیا واقعا تغییری که به دنبال آن هستیم تحقق پیدا کرده است؟ چقدر؟ دلایل محکم خود را مبنی بر ایجاد تغییر بیان کنیم. از مهم‌ترین اصول در این بخش اشاره به وضعیت اولیه و وضعیت کنونی است که از مقایسه و تفسیر شواهد ۱ و ۲ به دست می‌آید. در بحث اعتباریابی، نظر خواهی از همکاران، دانش‌آموزان و والدین و کسانی که به نحوی در جریان پژوهش شما بوده و اطلاع داشته‌اند بسیار مهم است. در بررسی‌های به عمل آمده ۷۳/۷۹ در صد از گزارشات اقدام پژوهی دچار این آسیب بودند.

تعداد کل	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار در اقدام- پژوهی	درصد
۲۰۶	۱۵۲	۷۳/۷۹

تغییرهای غیرواقعی و بیشتر تراوشات ذهنی و بدون تحقق خازجی در محیط مدرسه و کلاس، یکجانبه گرایی و عدم توجه به نظر همکاران و گروه ار زیاب یا خود دانش آموز و اولیاء، عدم توصیف شفاف نحوه فرایند اعتبار بخشی از مهمترین آسیب های مربوط به این مرحله بودند.

آسیب شناسی مربوط به گزارش نهایی

تعداد کل	تعداد پژوهش ها از لحاظ آسیب دادن گزارش نهایی در اقدام پژوهی	درصد
۲۰۶	۱۱۱	۵۳/۸۸

مهمترین آسیب های مربوط به این مرحله ارائه منابعی که هیچ استفاده‌ای از آن نشده است، عدم رعایت اصول نوشتن منابع در متن و فهرست منابع، درج منابع استفاده شده در یک کار پژوهشی یا مقاله بعنوان منابع، ارائه همه پرسشنامه ها و فرم های تکمیل شده، عدم دقت در ذکر مأخذ، عدم آشنایی با شیوه نگارشی و استفاده از انواع روش های منبع نویسی در یک مقاله می باشد. مورد دیگری که جهت آسیب شناسی اقدام پژوهی مورد بررسی قرار گرفت این است که عموماً اقدام پژوهان برای انجام اقدام پژوهی خود از کدام روش و ابزار جمع آوری اطلاعات استفاده کرده اند. براساس دیدگاه مرتلر (۲۰۱۱) و فرانس (۲۰۰۰) پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده، چک لیست معلم و آزمون های معلم ساخته و استاندارد، مناسب ترین و کاربردی ترین ابزارهای مورد استفاده در اجرای اقدام پژوهی هستند. نتایج بررسی ها در جدول شماره (۴-۵) نشان داده شده است.

جدول شماره ۵-۵: ابزارهای مورد استفاده در اقدام پژوهی

ابزار مورد استفاده	فراوانی	درصد
یادداشت های معلم	۳۰	۱۴/۵۶
آزمون	۲۲	۱۰/۶۸
مشاهده	۳۴	۱۶/۵
پرسش نامه	۵۴	۲۶/۲۱
مصاحبه	۲۱	۱۰/۱۹
پرونده تحصیلی	۴۵	۲۱/۸۴
چند ابزاری	۷۲	۳۴/۹۵

در واقع بیشترین روشی که معلمان برای جمع آوری اطلاعات بکار برده اند مربوط به پرسش نامه با (۲۶/۲۱ درصد) و کمترین ابزار مورد استفاده مصاحبه (۱۰/۱۹ در صد) است و تعداد اندکی از پژوهشگران (۳۴/۹۵ درصد) همزمان از

دو الی سه ابزار استفاده کرده بودند. از موارد دیگری که باید رعایت شود استفاده از حداقل سه منبع اطلاعاتی در جمع آوری اطلاعات (مرتلر، ۲۰۱۱) است که رعایت این مورد هم در سطح خیلی پایینی بود و تعداد اندکی از پژوهشگران (۳۴/۹۵ درصد) همزمان از دو الی سه ابزار استفاده کرده بودند.

۶- بحث و نتیجه گیری

با توجه به بررسی های به عمل آمده، تاکنون پژوهشی که تمام مؤلفه های موجود در این تحقیق را دربرگرفته باشد، انجام نشده است؛ لذا ممکن است در «بحث» نتایج پژوهش، همخوانی پژوهش ها فقط به یک یا چند مؤلفه از یک عامل ارتباط داشته باشد

اقدام پژوهی مانند دیگر روشهای پژوهش اصول علمی خاص خود را دارد که پژوهشگر باید در اجرای آن رعایت کند. بنابراین با توجه به تدوین حجم انبوهی از پژوهش های اقدام پژوهی زمان آن فرا رسیده که با بررسی دقیق و روشن و از زوایای گوناگون و با نقد محتوای ساختار این دسته از پژوهش ها به آشکار ساختن ضعف و قوت آنها پرداخته شود پس برای اصلاح و بهبود هر روندی در ابتدا باید به شناسایی دقیق و منطبق برواقعیت و آسیب شناسی آن پرداخت.

از آنجایی که رویکرد معلم پژوهنده بسیار جدید بوده در این پژوهش آسیب شناسی تحقیقات انجام گرفته اقدام- پژوهی توسط معلمان مورد بررسی قرار گرفت. جدول زیر یک شمای کلی از بررسی های انجام گرفته مربوط به گزارشات اقدام پژوهی معلمان را نشان می دهد.

جدول شماره ۶-۱: آسیب شناسی مقوله های نه گانه اقدام پژوهی معلمان

مقوله	مقالات از لحاظ تعداد	جنسیت		مدرک			مقطع			جمع	
		مرد	زن	کارشناسی	کارشناسی کارشناسی	دکتری	ارشد	و	ابتدا		سطح اول
عنوان یا موضوع	۱۶۵	۸۱/۷	۷۷/۸	۶۸/۷	۷۷/۴	۷۷/۷	۹	۲	۴۹	۱۷	۸۰
توصیف وضعیت موجود	۱۰۷	۵۰/۲	۵۳/۷	۳۴/۸	۵۱/۶	۵۲/۴	۵	۱/۵	۲	۰۸	۹
پیشینه پژوهش	۱۷۴	۸۲/۹	۸۶/۱	۷۲/۱	۸۱/۵	۸۳/۱	۰۵	۷	۰۵	۲۵	۹
شواهد اول	۹۵	۴۲/۱	۵۱/۱	۳۴/۸	۴۱/۱	۵۴/۱	۲۴	۷	۸	۷	۱۲
تجزیه و تحلیل	۹۸	۴۶/۲	۵۲/۴	۴۱/۸	۴۵/۱	۴۷/۱	۴۶	۲	۱۵	۷	۵
راه حل ها	۸۳	۳۱/۱	۳۸/۱	۳۱/۱	۳۱/۵	۵۷/۱	۶۲	۲	۷	۵	۲

۰۲	۱۶	۴۱	۱۵	۱۵	۶	۸	۱۹	۵	۱۰۱	شواهد دوم
۴۹/	۵۴/	۵۶/	۵۷	۴۹/	۴۷/۵	۴۴/۲	۵۱/	۴۷/۴		
۷	۶	۵۱	۲	۸	۰۹	۰۷	۶۹	۶	۱۵۲	ارزیابی و اعتبار بخشی
۷۳/۹	۶۶/۷	۷۰/	۸۱/۵	۷۲/۸	۷۱/	۶۲/	۷۸/	۶۶/۷		
۸	۰۸	۵	۲	۱۰	۸	۳	۵	۵	۱۱۱	گزارش نهایی
۵۳/۸	۵۲/	۵۲/۶	۵۶/۵	۶۶	۴۶/۸	۴۱/۸	۵۳/۷	۵۲/۴		

نتایج نشان می‌دهد که تحقیقات انجام گرفته توسط زن‌ها دارای آسیب‌های کمتری نسبت به تحقیقات انجام شده توسط مردان می‌باشند (به جز در مقوله انتخاب موضوع و عنوان پژوهش). هم‌چنین از لحاظ مهارت پژوهشی با سطوح مختلف مدرک تحصیلی دارندگان مدارک کارشناسی ارشد و دکتری نسبت به بقیه گروه‌ها آسیب‌های کمتری داشته‌اند و بیشترین آسیب‌ها مربوط به افراد دارای مدرک تحصیلی کاردانی بود. نتایج تحقیق با یافته‌های رضوی (۱۳۸۹)، سید تیمور میرشفیعی لنگری (۱۳۸۹) و بدخشان عصمت (۱۳۸۸) هم‌خوانی دارد. در تبیین این یافته می‌توان بر این نکته اشاره نمود که کسانی که مراحل علمی بالاتری را طی کرده‌اند سطح تحصیلات و سواد پژوهشی آنان با گذراندن دروس تئوری مانند آمار و روش‌های تحقیق و روش عملی با نوشتن پایان‌نامه تا حدودی آشنایی و تسلط بیشتری به شیوه نگارش پژوهش دارند.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که معلمان مقطع ابتدایی دارای کمترین آسیب و معلمان مقطع متوسطه دوم دارای بیشترین آسیب‌ها در بین مقاطع تحصیلی سه‌گانه بودند. شاید بتوان این تبیین را بیان کرد که امتیاز در مقطع ابتدایی از حساسیت بالایی برخوردار است و چون این نوع پژوهش‌ها هم در فرم امتیازبندی و هم ارزشیابی معلمان گنجانده شده بود و به گزارشات بهتر امتیاز بیشتری تعلق می‌گرفت رقابت بهتری را بین معلمان ابتدایی موجب شده بود و گزارشات آنها از آسیب‌های کمتری برخوردار بوده‌اند.

هم‌چنین نتایج نشان می‌دهد در بین مقوله‌های نه‌گانه مربوط به اقدام پژوهی بیشترین آسیب‌ها به ترتیب مربوط به انتخاب راه‌حل جدید و اجرا و نظارت بر آن (۴۰/۲۹ درصد)، گردآوری اطلاعات یا شواهد اول (۴۶/۱۲)، تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها (۴۷/۵۷ درصد) و گردآوری اطلاعات یا شواهد دوم (۴۹/۰۲ درصد) و کمترین آسیب‌ها به ترتیب مربوط به بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش (۸۴/۹۵ درصد)، عنوان یا موضوع پژوهش (۸۰/۱ درصد) و ارزیابی و اعتبار بخشی (۷۳/۷۹ درصد) می‌باشد. بنابر شواهد از بین مقوله‌های نه‌گانه و شاخص‌های ۲۷ گانه اقدام پژوهی عنوان یا موضوع پژوهش، بررسی پیشینه و ادبیات پژوهش و ارزیابی و اعتبار بخشی در وضعیت مناسب و مطلوب؛ توصیف وضعیت موجود و تشخیص مساله و ارائه گزارش نهایی معیارهایی هستند که در رتبه‌های بعدی قرار دارند و وضعیت متوسطی دارند. گردآوری اطلاعات (شواهد اول)، انتخاب راه‌حل جدید و اجرا و نظارت بر آن، تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها و گردآوری اطلاعات (شواهد دوم) معیارهایی هستند که در وضعیت مناسبی قرار ندارند و در رتبه‌های آخر قرار گرفته‌اند و می‌توان گفت بالاترین آسیب‌های مربوط به پژوهش‌های اقدام پژوهی مربوط به این مراحل

هستند. نتایج این پژوهش با یافته های نوکارتیزی و همکاران (۱۳۹۳)، گوهری و همکاران (۱۳۹۱)، صلح جو (۱۳۸۷)، رضوی (۱۳۸۹)، عزیز گرد و همکاران (۱۳۹۷)، شرفی و همکاران (۱۳۹۵)، قادری و غلامی (۱۳۹۴)، سید تیمور میرشفیعی لنگری (۱۳۸۹)، حسین پور (۱۳۹۱)، موسی زاده (۱۳۹۲) همخوانی دارد. بدخشان نیز به ضعف پژوهشی معلمان در طرح خود دست یافته بود. در تحقیق دانسی و همکاران نیز نتایج نشان دادند که دانش معلمان از اقدام پژوهی در میزان مشارکت و تمایل آنان به انجام تحقیق، مؤثر است.

در بررسی اسناد پژوهشی رعایت ترتیب مراحل و رعایت اصول ساختاری در ارائه گزارش اقدام پژوهی از فراوانی بالایی برخوردار است و معلمان موفق عمل کرده اند این نتایج با پژوهش قادری و غلامی (۱۳۹۴) هم سو می باشد اما در بعضی از آثار هم نوعی پراکندگی و عدم همسویی در استفاده از مقوله ها و آشفتگی در نحوه نگارش تحقیق و جابه جایی مراحل تحقیق به چشم می خورد. لذا توصیه میشود به منظور یکنواخت کردن ارزیابی از طرح ها و وحدت رویه، آموزش های لازم به پژوهشگران داده شود. یشتین روشی که معلمان برای جمع آوری اطلاعات بکار برده اند مربوط به پرسش نامه و پرونده تحصیلی دانش آموزان و کمترین ابزار مورد استفاده مصاحبه و آزمون بوده است. بیشتر ابزارهای به کار رفته دارای روایی و یا پایایی مناسب نبودند. یا حداقل به میزان و نحوه چگونگی روایی و پایایی آنها در تحقیق اشاره نشده است. در بعضی از پژوهش ها استفاده از پرسش نامه های غیر استاندارد نیز هم استفاده شده است. از موارد دیگری که باید رعایت شود استفاده از حداقل سه منبع اطلاعاتی در جمع آوری اطلاعات است که رعایت این مورد هم در سطح خیلی پایینی بود. در بررسی انجام شده به نظر می رسد مهمترین چالش در اجرای اقدام پژوهی ناشی از ناآشنائی و عدم آگاهی معلمان با شیوه های صحیح مقاله نویسی است. هنوز بعضی از معلمان آشنائی کافی و وافی نسبت به چیستی و چگونگی انجام اقدام پژوهی ندارند. هم چنین عدم آشنائی با روش های تحقیق، اصول نگارشی تایپ، اصول مقاله نویسی، اجرای پروژه های تکراری و کپی شده با کمی تغییرات شناسنامه ای، صوری بودن (ذهنی بودن) بعضی پژوهش ها، نگاه به پژوهش و انجام اقدام پژوهی به عنوان کسب امتیاز لازم، عدم نظارت لازم بر انجام پژوهش ها و عدم آشنائی با نرم افزارهای پژوهشی و تکنیک های آماری از دیگر ضعف های مشهود در بررسی گزارشات اقدام پژوهی معلمان بوده است. به همین دلیل آثار ضعف آنان در همه مراحل پژوهش نمایان است.

هرچند اقدام پژوهی فرصت های فراوانی را در حل مسائل تعلیم و تربیت فرا روی معلمان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت قرار می دهد به نظر می رسد که معلمان به جای نگاه پژوهشگرانه به عنوان یک تکلیف اداری جهت امتیاز یا ارزشیابی به اقدام پژوهی نگاه می کنند به همین دلیل خود را ملزم به رعایت اصول صحیح شکلی و محتوایی یک مقاله علمی و استاندارد نمی دانند. در حالی که معلمان باید به این امر توجه شوند که وقتی برای انجام یک کار پژوهشی اقدام می کنند باید تمام اصول علمی پژوهش را رعایت کنند. با نگاهی به روند انجام پژوهش ها در ساختار آموزش و پرورش به این نتیجه می رسیم که در این حوزه تصمیمات بدون مبنای دقیق علمی و تحقیقاتی صورت گرفته است. بنابراین ما در ارتباط با مسائل اقدام پژوهی در آموزش و پرورش با یک نگرش ساده بینی بیش از حد

مواجه هستیم که باید به تدریج آن را تغییر دهیم و معلم باید به این باور برسد که حتی در مورد ساده‌ترین مسائل آموزش و پرورش به عمیق‌ترین بررسی‌ها و تحقیقات بر مبنای علمی و واقعی نیازمندیم. طی سالهای گذشته اقدامات مؤثری در جهت پژوهش محوری و اقدام پژوهی انجام شده است و متولیان برنامه معلم پژوهنده سعی نموده اند از نظر کمی با وارد کردن این رویکرد پژوهشی به سیستم آموزشی کشور، معلمان را به سوی اقدام پژوهی سوق دهند ولی از نظر کیفی مشاهده اقدام پژوهی های بررسی شده این واقعیت را نشان نمی دهد یافته های پژوهش کنونی نیز مؤید وجود چنین مشکلاتی در حوزه معلم پژوهنده است. لکن تا رسیدن به حد مطلوب در این زمینه، راهی طولانی و پرفراز و نشیب را در پیش داریم. در مجموع می توان اظهار کرد که واقعیت های موجود مربوط به معلم پژوهنده نشان از ضعف های اساسی و بنیادین در بدنه آموزش و پرورش است این بدان معناست که متولیان این حوزه بایستی به دنبال یافتن راهکارهای عملی برای تغییر این وضعیت باشند. در واقع معلم پژوهنده در مسیر خود نیاز به مراقبتها و جدیت های فراوانی دارد که با هوشمندی و روزآمدی متولیان آپ قابل دسترسی است. با توجه به وضعیت موجود برای بهبود کیفیت ساختاری و محتوایی پژوهش های اقدام پژوهی که با توجه به نتایج پژوهش از اشکالات فراوانی برخوردار است، ارتقاء دانش پایه پژوهشی معلمان، ایجاد ساز و کارهایی در جهت دانش افزایی و آموزش اقدام پژوهی به معلمان و مدیران، برگزاری دوره های آموزشی پروپزال نویسی و کارگاههای آموزشی اقدام پژوهی و دوره های روش تحقیق و آشنایی با روشهای آماری توصیفی و استنباطی برای معلمان ضروری به نظر می رسد. برای توسعه و گسترش برنامه معلم پژوهنده باید با ایجاد گروه های پژوهشی و مدرسه محور کردن پژوهش، پیشنهادی شود معلمان مطلع در امر پژوهش که دارای طرح های برتر بوده، با عنوان راهنمایان معلمان پژوهنده، در قالب برنامه ای منظم در مدارس حضور یابند و همانند ناظر پژوهشی، معلمان را در آموزش و اجرای صحیح طرحها کمک کنند.

در خاتمه، ایراد نکاتی که در بالا طرح گردید هرگز به معنای نفی اقدام پژوهی و آثار مرتبت بر آن نیست بلکه سعی شده با واکاوی و شناخت نقاط ضعف و کاستی های تحقیقات انجام شده این طرح را یاری نمود. با وجود ضعفها و نارسایی های عمده در پژوهش های انجام شده، انجام این پژوهش ها خالی از فایده نبوده است، البته تعدادی از این تحقیقات با استفاده از متدولوژی مناسب به انجام رسیده و یافته های آنها از روایی قابل توجهی برخوردارند. در بین یافته های مطالعاتی که از لحاظ متدولوژی پژوهش نسبتاً ضعیف هستند نیز، ممکن است یافته های مناسب یا اندیشه های مفید پیدا شود. بنابراین پژوهش های ارزشمند افراد موفق در اقدام پژوهی نباید به وادی فراموشی سپرده شود.

منابع

۱. ابراهیم قوام، صغری و مرتضی پور، موسی (۱۳۸۹). تحقیقات آموزشی، چالش‌ها و موانع، پژوهش‌نامه آموزشی، زمستان دی ماه ۱۳۸۹، شماره ۱۲۰، ص ۵۷-۶۴.
۲. امیرحسینی، خسرو (۱۳۸۴). مهارت پژوهشگری (آموزش اقدام پژوهی). ناشر: عارف کامل .
۳. امیرحسینی، خسرو (۱۳۸۴). مهارت پژوهشگری در آموزش (اقدام پژوهی)، تهران، عارف کامل، چاپ دوم آموزش. ی شماره ۱۱۵، ص ۲۵.
۴. ایرانی، یوسف، و بختیاری، ابوالفضل (۱۳۸۲). روش تحقیق علمی (اقدام پژوهی) ۹. تهران دفتر نشر پژوهش‌های فرهنگی.
۵. آقای و همکاران (۱۳۹۲). ارزیابی گزارش‌های اقدام پژوهی بازنشاسی مقوله‌ها و شاخص‌ها، فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی و روانشناختی، شماره ۴، دوره ۴، ص ۱۴۱-۱۵۴.
۶. بازرگان، عباس (۱۳۸۵). جزوه آموزشی اقدام پژوهی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۸۵، ص ۱۶۸.
۷. بدخشان، عصمت (۱۳۸۸)، بررسی نقاط ضعف کلاس‌های اقدام پژوهی و ارائه راهکارهای استفاده مطلوب از این کلاس‌ها، نشریه مدارس کارآمد، شماره ۵، سال ۱۳۸۸، ص ۸۴-۸۷.
۸. جین مک نیف و جک وایت هد (۲۰۰۶) ترجمه امید نفت چی، آنچه را که لازم است درباره اقدام پژوهی بدانید، مدارس کارآمد، شماره سوم ص ۶۸-۶۹.
۹. حاتمی، ایرج (۱۳۸۷). روش تحقیق با رویکرد اقدام‌پژوهی در آموزش و پرورش، موسسه فرهنگی ادب و دانش، مجتمع فرهنگی آموزشی علامه طباطبایی
۱۰. حسین پور (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام شده در رشته علوم انسانی، مطالعات معرفتی در دانشگاه‌های اسلامی، ۵۰، سال شانزدهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۱، ص ۴۵-۶۴.
۱۱. رضوی، عبدالمجید (۱۳۸۹) اقدام پژوهی معلمان برخی ویژگی‌های برگزیدگان استانی، تهران، فصلنامه تعلیم و تربیت، پژوهش‌نامه آموزشی، شماره ۱۳، ص ۱۰-۲۰.
۱۲. زندوانیان، احمد، عیسوی، محسن، جعفری احمدآبادی، حسن (۱۳۹۰). مطالعه بنیادهای فلسفی روش تحقیق اقدام پژوهی، پژوهش، سال سوم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۰، صفحه ۱۲۳-۱۴۴.
۱۳. ساکی، رضا (۱۳۹۱). اقدام پژوهی: راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس، تهران، وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت.
۱۴. شرفی، علی و همکاران (۱۳۹۵)، آسیب‌شناسی پژوهش‌های دانشجویی حوزه علوم انسانی، فصلنامه نقد کتاب اطلاع‌رسانی و ارتباطات، پیاپی ۹، بهار ۹۵، ص ۲۷۹.
۱۵. شمخانی، اژدر (۱۳۸۸)؛ بررسی عوامل مؤثر بر اقدام پژوهی معلمان مقاطع ابتدایی و راهنمایی دولتی منطقه فامنین در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۱۳۸۶، پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛ تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

۱۶. صغری ابراهیم قوام و مرتضی پور موسی (۱۳۸۹). تحقیقات آموزشی چالش ها و موانع، پژوهش‌نامه آموزشی، زمستان دی ماه ۱۳۸۹، شماره ۱۲۰، ص ۵۷-۶۴).
۱۷. صلح جو، علی (۱۳۸۷). مقاله نویسی فرمالیستی، نامه فرهنگستان، ۳:۳۸، ص ۵۸-۶۱.
۱۸. عابدی، احمد، شواخی، علیرضا، جعفری هرندی، بتول. (۱۳۸۶). روش‌شناسی اقدام‌پژوهی و کاربرد آن در پژوهش‌های علوم رفتاری. حوزه و دانشگاه روش‌شناسی علوم انسانی، ۱۳(۵۱)، ۷۱-۸۹.
۱۹. عابدی، احمد، شواخی، علیرضا، جعفری هرندی، بتول. (۱۳۸۶). روش‌شناسی اقدام‌پژوهی و کاربرد آن در پژوهش‌های علوم رفتاری. حوزه و دانشگاه روش‌شناسی علوم انسانی، ۱۳(۵۱)، ۷۱-۸۹.
۲۰. قادری، مصطفی، غلامی، خلیل (۱۳۹۴). بررسی ماهیت علمی تحقیقات انجام شده اقدام پژوهی توسط معلمان دوره ابتدایی، فصلنامه توسعه ی حرفه ای معلمان، شماره ۱، سال اول، پاییز ۹۴، ص ۸۵-۱۰۸.
۲۱. قاسمی پویا، اقبال (۱۳۸۳). اقدام پژوهی: راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس، تهران وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
۲۲. قاسمی پویا، اقبال، راهنمای معلمان پژوهنده، تهران، لوح زرین، ۱۳۸۲.
۲۳. قاسمی پویا، اقبال (۱۳۸۰). راهنمای علمی پژوهش در عمل، تهران: پژوهشکده ی تعلیم و تربیت.
۲۴. قاسمی پویا، اقبال، (۱۳۸۹). آشنایی با مفهوم هدف ها و روش تحقیق برنامه معلم پژوهنده، پژوهشنامه ی آموزش و پرورش. تهران: پژوهشکده ی تعلیم و تربیت، تک نگاشت شماره ۴.
۲۵. قاسمی پویا، اقبال، (۱۳۸۹). معلم پژوهنده کیست؟ پژوهش در عمل چیست؟ تهران: پژوهش‌نامه آموزشی شماره ۲۴- پژوهشکده تعلیم و تربیت.
۲۶. کچونی، محسن و همکاران، (۱۳۹۷)، حسن رضا زین ابادی، حمیدرضا آراسته و حسین عباسی، انگیزش انتقال آموزش های ضمن خدمت اقدام پژوهی، آزمون یک الگو وار زیبایی وضع موج ود در مدارس تهران، اندیشه های نوین تربیتی، دوره ۱۴، شماره ۱، بهار ۱۳۹۷، ص ۵۵-۸۳.
۲۷. گرد، عزیز، وقفی، سید حسام، آهنگری، مهناز، هاشمی، سیده سعیده. (۱۳۹۷). تحلیل و آسیب‌شناسی پژوهش‌های حسابداری بر مبنای رویکرد تصمیم‌گیری چند معیاره. دانش حسابداری مالی، مجله علمی - پژوهشی دانش حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۳، پیاپی ۱۸، پاییز ۱۳۹۷، ص ۱۱۷-۱۳۴.
۲۸. گوهری، محمودرضا؛ صالحی، مسعود؛ وهابی، نسیم و بذرافشان، اعظم (۱۳۹۱). تحلیل ساختار کیفیت مقالات علوم پزشکی طی سالهای ۱۳۸۷ - ۱۳۸۱، مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیاورد سلامت)، ۱(۶): ص ۷۹-۸۸.
۲۹. مک نیف، جین - لوماکس، پاملا - وایهند، جک (۱۳۸۲). اقدام پژوهی (محمد رضا آهنچیان، مترجم) تهران: رشد.

۳۰. مکنیف، ج و همکاران (۱۳۸۲)؛ اقدام پژوهی: طراحی، اجرا، ارزشیابی؛ ترجمه محمدرضا آهنچیان؛ تهران: انتشارات رشد.

۳۱. موسی‌زاده موسوی، سیده‌عاطفه (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی رویکرد اقدام پژوهی معلمان دوره متوسطه شهرستان بابل، پایان‌نامه، [دانشگاه مازندران - دانشکده ادبیات و علوم انسانی](#). کارشناسی ارشد.

۳۲. مهدی محمدآقایی (۱۳۹۵) معلم فکور و اقدام پژوهی، پیوند عمل آموزشی با نظریه زنده، فصلنامه تربیت معلم فکور، سال دوم، شماره ۴، پاییز، ۱۳۹۵؛ ص ۹۹-۱۱۲.

۳۳. مهرمحمدی، محمود (۱۳۷۹). *جستارهایی در پژوهش در قلمرو آموزش و پرورش*، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۹.

۳۴. میرشفیعی لنگری، سید تیمور (۱۳۸۵)، اقدام پژوهی در آموزش و پرورش و موانع و مشکلات اجرایی آن؛ قابل دسترسی در سایت: <http://stml.blogfa.com/post-8.aspx>.

۳۵. نوکاریزی، محسن؛ امیری، ام البنین و کیانی، محمدرضا (۱۳۹۳) بررسی کیفیت ساختاری مقالات منتشرشده در مجلات علمی پژوهشی علوم پزشکی کشور ایران در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۹۱ بر اساس دستورالعمل کمیته بین‌المللی سردبیران مجلات پزشکی مجله علمی دانشگاه علوم (۱)۲۱، ص ۱۱-۱۲۲.

36. Koshy, V. (2005). *Action Research for Improving Practice: A Practical Guide*. London: SAGE Publications Inc.
37. Cohen, L., Manion, L. & Morrison. K. (2001). *Research Methods in Education* By Routledge Falmer, (5thEd), New York.
38. Mehr Mohammadi, M. (2000). *Inquiry in education territory*. Tehran: Education Institute.
39. Mertler, C. A. (2011). *Action Research Improving Schools and Empowering Educators*. From <http://www.sagepub.com/>.
40. Dancy, B. L., Wilbur J., Talashek, M., Bonner G., and Barnes-Boyd C. (2004). Community-based research: barriers to recruitment of African Americans. *Nurse Outlook*. Sep-Oct; 52(5):234-40.
41. Koutselini, M (2008). Participatory teacher development at schools: Processes and issues, *Journal of Action Research*, Volume 6(1), PP. 29-48.
42. Corey, Stephen M. *Action research to improve school practices*. New York: Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University, 1953. 161 P.
43. Jean McNiff & Jack Whitehead (2006). All You Need to Know About Action Research. London: Sage, 274 pages. Volume 8, No. 3, Art. 8 – September .

44. McNiff, Jean & Whitehead, Jack (2000). *Action research in organizations*. London: Routledge.
45. McNiff, Jean & Whitehead, Jack (2002). *Action research: Principles and practice*. London: Routledge.
46. McNiff, J., & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about action research*. London: Sage Publication
47. Levin, M. (1999). Action research paradigms. In D.J. Greenwood (Ed.), *Action research: From practice to writing in an international action research development program* (pp. 25-37). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
49. Tomal, D. R. (2010). *Action research for educators*. Rowman & Littlefield Publishers.